

THE SOCIAL SITUATION OF THE REPUBLIC OF KARAKALPAKSTAN: PROBLEMS AND DEVELOPMENT PROSPECTS

Yuldasheva Dilnaza Kidirbayevna

Nukus State Pedagogical Institute named after Ajiniyaz

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17670016>

ARTICLE INFO

Received: 15th November 2025

Accepted: 20th November 2025

Online: 21st November 2025

KEYWORDS

Republic of Karakalpakstan, social status, origin, problems, solutions, territorial features.

ABSTRACT

This article analyzes the process of forming the social protection system in the Republic of Karakalpakstan, its main directions, mechanisms for supporting socially vulnerable segments of the population, and reforms in this area. Furthermore, the effectiveness of existing programs, existing problems, and development prospects are reflected from a scientific and theoretical perspective.

СОЦИАЛЬНОЕ ПОЛОЖЕНИЕ РЕСПУБЛИКИ КАРАКАЛПАКСТАН: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

Юлдашева Дильназа Кидирбаевна

Нукусская государственная педагогика имени Ажинияза

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17670016>

ARTICLE INFO

Received: 15th November 2025

Accepted: 20th November 2025

Online: 21st November 2025

KEYWORDS

Республика Каракалпакстан, социальное положение, происхождение, проблемы, решения, территориальные особенности.

ABSTRACT

В данной статье анализируется процесс формирования системы социальной защиты в Республике Каракалпакстан, ее основные направления, механизмы поддержки социально уязвимых слоев населения и реформы в этой области. Кроме того, эффективность действующих программ, существующие проблемы и перспективы развития отражены с научно-теоретической точки зрения.

QARAQALPAQSTAN RESPUBLIKASINIŇ SOCIALLIQ JAǒIDAYI: MASHQALALARI HÁM RAWAJLANIW PERSPEKTIVALARI

Yuldasheva Dilnaza Kidirbayevna

Ájiniyaz atındaǵı Nókis mámleketlik pedagogikalıq instituti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17670016>

ARTICLE INFO

Received: 15th November 2025

Accepted: 20th November 2025

Online: 21st November 2025

KEYWORDS

ABSTRACT

Bul maqalada Qaraqalpaqstan Respublikasında sociallıq jaǵıday sistemasiniŇ qalıplesiw procesi, onıń tiykarǵı baǵdarları, xalıqtıń sociallıq jaqtan ázzi

Qaraqalpaqstan Respublikası, sociallıq jaǵıdayı, kelip shıǵıwı, mashqalalar, sheshim, aymaqlıq belgileri.

qatlamların qollap-quwatlaw mexanizmleri hám tarawdaǵı reformalar analizlendi. Sonday-aq, ámeldegi baǵdarlamalardıń nátiyjeliligi, bar mashqalalar hám rawajlanıw perspektivaları ilimiy-teoriyalıq kózqarastan sáwlelendiriledi.

Kirisiw. Sociallıq qorǵaw sisteması hár qanday mámlekettiń turaqlı rawajlanıwı, xalıqtıń abadanlıǵın támiyinlew hám sociallıq ádillikti ornatiwda áhmiyetli orın iyeleydi. Ózbekstan Respublikasınıń quram bólegi sıpatında Qaraqalpaqstan Respublikası da sociallıq siyasattı ámelge asırıwda ózine tán kózqaras hám tájiriybege iye. Keyingi jılları aymaqta kambaǵallıqtı qısqartıw, bántlikti támiyinlew, xalıqtıń sociallıq qorǵawǵa mıtáj qatlamların qollap-quwatlaw baǵdarında bir qatar reformalar ámelge asırılmaqta.

Ádebiyatlar analizi hám metodologiya. Respublikamızda qabıllanıw atırǵan Nızam, qarar hám pármanlar tiykarında mámlekette jasawshı xalıqtıń ruwxıy, intellektuallıq, fizikalıq hám ádep-ikramlılıq rawajlanıwına járdemlesiwdiń huqıqıy mexanizmi jaratılǵan. Sonday-aq, jámiyetimizde jaslarǵa ruwxıy hám fizikalıq zorlıq, diskriminaciya, hár qıylı stereotipler arqalı tásir etip kiyatırǵan jaǵdaylar bar ekenligi hár túrli ilimiy dereklerde arnawlı túrde talqılanıp kelinmekte. Xalıqqa sapalı sociallıq xızmet hám járdem kórsetiw hám onıń nátiyjeli qadaǵalaw sistemasın jolǵa qoyıw boyınsha kompleksli ilajlar haqqındaǵı Ózbekstan Respublikası Prezidentiniń 2023-jıl 1-iyun kúngi 82-sanlı Pármanını [1], Ózbekstan Respublikası Prezidenti janındaǵı Sociallıq qorǵaw milliy agentliginiń tiykarǵı jumıs baǵdarların [2] islep shıqqanlıǵı quwanarlı jaǵıday boldı.

Nátiyje hám talqılaw. Tariyxıy maǵlıwmatlarǵa súyenetuǵın bolsaq, Qaraqalpaqstan Respublikası aymaǵında erte dáwirlerden baslap-aq, adamlar ómir súrip, tirishilik ete baslaǵanlıǵın kóriwge boladı. Eramızdıń II-VIII ásirlerinde Aralboyı dalalarına bir qatar túrkiy qáwimler kirip kelip ornalasqan. Jergilikli xalıqtıń kirip kelgen qáwimler menen qosılıwı nátiyjesinde Aralboyında bijanaklar hám oguzlar qalıplesken. Bijanaklar negizinde VIII-X ásirlerde qaraqalpaqlardıń xalıq sıpatında qalıplesiw procesi baslanǵan. X ásir baslarında bijanaklardıń bir bólimi Volga artına, Qubla Rus dalalarına kóshiwge májbúr bolǵan. Buǵan oguzlar hám qıpshaqlardıń bólegi sebep bolǵan. Qaraqalpaq xalqınıń atı usı atamadan alınǵan. Volga hám Ural dáryaları aralǵında qalǵan bijanaklar jaylasqan aymaqtı Irtish dáryası átiraplarınan kelgen qıpshaq qáwimleri basıp alǵan.

Qaraqalpaqstanda sociallıq qorǵaw sistemasınıń qalıplesiwi burınǵı awqam dáwirinde baslanǵan bolıp, gárezsizlikten keyingi jıllarda sistema tıp-tiykarınan reformalandı. Búgingi kúnde sociallıq qorǵaw mámleketlik siyasattıń tiykarǵı baǵdarına aylanǵan.

Sistema tómendegi tiykarǵı komponentlerdi óz ishine aladı:

Xalıqtı sociallıq qollap-quwatlaw baǵdarlamaları;

Mayıplıǵı bolǵan shaxslardı qorǵaw hám rehabilitaciyalaw;

Pensiyalar hám sociallıq tólemler sisteması;

Kem támiyinlengen shańaraqlarǵa mánzilli járdem;

Bántlikti qollap-quwatlaw baǵdarlamaları;

Hayallar, jaslar hám jası úlkenler ushın sociallıq xızmetler tarmaǵı jolǵa qoyılǵan.

Aymaqtaǵı sociallıq ázzi qatlamlardı qollap-quwatlaw mexanizmlerin alıp qaraǵanımda tómendegishe kózqaraslardıń gúwası boldıq.

Mánzilli sociallıq qorǵaw. Sońǵı jılları “Sociallıq qorǵawdıń birden-bir reestri” arqalı mánzilli járdem sisteması engizilip, járdem haqıyqatında da mútáj shańaraqlarǵa jetkerilmekte. Qaraqalpaqstanda bul sistema kámbaǵallıqtı qısqartıwda áhmiyetli quralǵa aylandı.

Jası úlkenler hám mayıplıǵı bolǵan shaxslarǵa xızmet kórsetiw. Aymaqta “Múriwbet”, “Saqawat” úyleri, rehabilitaciya orayları jumıs alıp baradı. Birlemshi medicinalıq-sanitariyalıq járdem hám sociallıq xızmetlerdiń integraciyası kúsheytilmekte.

Hayal-qızlar hám jaslardı qollap-quwatlaw. Qaraqalpaqstanda hayal-qızlar bántligi, shańaraqlıq isbilermenlik, kásip-ónerge oqıtıw boyınsha arnawlı baǵdarlamalar ámelge asırılmaqta. “Jaslar dápteri” arqalı mútáj jaslar qollap-quwatlanadı.

Sonday-aq, diskriminaciya arqalı insanıylıq táreplerge zıyan jetkeriw sıyaqlı streotiplerdi xalıqtıń tómengi qatlamlarına da qollanıw jaǵdayları bar. Olardı sociallıq hám huqıqıy qollap-quwatlaw arqalı sociallıq jaǵdayın jaqsılaw, jámiyette sociallasıwına járdemlesiw múmkin. Xalıqtıń sociallıq qorǵawǵa mútáj qatlamların anıqlaw hám sociallıq diagnoz qoyıwda “Kommunikaciyalıq funkciya” [4.32] dan paydalanıw nátiye beredi. Kommunikativ funkciya xalıqtıń járdemge mútáj qatlamı menen hár qıylı sociallıq institutlar arasında informaciya almasıwın hám óz ara baylanıstı támiyinlewge qaratılǵan. Bul funkciyanı ámelde qollanıwda “Máhálle jetiligi” [3]. Máhálleni úyme-úy úyreniw arqalı birden-bir platforma jaratıwǵa erisildi. “Saqawat hám kómek” qorı tárepinen kórsetiletuǵın járdemler puqaralardıń awır sociallıq jaǵdayǵa túsip qalıwınıń aldın alıw hám sonday jaǵdayǵa túsip qalǵanlardı awır jaǵdaydan shıǵarıw maqsetinde sociallıq xızmetker tárepinen “máhálle jetiligi”ne kórip shıǵıw ushın kirgizilgen jaǵdayda kórsetiledi.

Sociallıq qorǵaw - jámiyettiń eń ázzi qatlamlarına - mayıplarǵa, kámbaǵallarǵa, jalǵız kekselerge hám basqalarǵa járdem kórsetiwge qaratılǵan quramalı sistema bolıp esaplanadı. Bul sistemaniń nátiyjeliligi, bárinen burın, insanıylıq principine tiykarlangan bolıwına baylanıslı. Insanıylıq - bul insannıń qádir-qımbatın tán alıw, onıń huqıq hám erkinliklerin qorǵaw, oǵan miyrim-shápáát penen múnásibette bolıw demek.

Bul maqalada respublikamızdaǵı sociallıq qorǵawda adamgershilik principiniń ornı, onıń ámelge asırılıwına tosqınlıq etiwshi faktorlar hám bul faktorlardı saplastırıw jolları tallanadı.

Bul princip Ózbekstan Respublikasınıń Konstituciyası hám basqa da nızam hújjetlerinde bekkemlengen bolıp, sociallıq qorǵawdıń barlıq tarawlarında qollanıwı zárúr. Insanıylıq principine tiykarlangan halda, sociallıq qorǵalıwshılardıń húrmet penen qatnasta bolıw, olardıń mútájliklerin esapqa alıw, olardıń ózine tán ózgesheliklerin esapqa alǵan halda járdem kórsetiw kerek. Sociallıq qorǵawdıń hár qıylı tarawlarındaǵı insanıylıq principiniń kórinisi: Insanıylıq principini sociallıq qorǵawdıń hár qıylı tarawlarında, sonıń ishinde, densawlıqtı saqlaw, bilimlendiriw, jumıs penen támiyinlew,

pensiya támiynatı hám basqalarda kórinedi. Máselen, densawlıqtı saqlaw tarawında insanıyılıq principi nawqaslarğa sapalı medicinalıq járdem kórsetiw, olardıń psixologiyalıq jaǵdayın esapqa alıw, olarğa mehir-muhabbat penen qatnasta bolıwdı názerde tutadı. Bilimlendiriw tarawında bolsa, barlıq balalarğa teńdey imkaniyatlar jaratıw, olardıń jeke rawajlanıwına járdem beriw, olarğa húrmet penen múnásibette bolıw áhmiyetli.

Juwmaq. Qaraqalpaqstan Respublikasında sociallıq qorǵaw sisteması basqıshpa-basqısh jetilistirilip barılmaqta. Mánzilli qatnas, sociallıq xızmetlerdiń keńeytiliwi hám xalıqtıń járdemge mútáj qatlamlarına qaratılǵan kompleksli baǵdarlamalar aymaqta sociallıq turaqlılıqtı támiyinlewde áhmiyetli faktor bolıp xızmet etpekte. Sonıń menen birge, ekologiyalıq, ekonomikalıq hám infrastrukturalıq faktorlar sebepli sisteması bunnan bılay da jetilistiriw zárúr. Keleshekte sanlastırıw, monitoring hám sociallıq xızmetlerdiń sapasın arttırıw sociallıq qorǵawdı bunnan bılay da bekkemlewge xızmet etedi.

References:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Ijtimoiy himoya milliy agentligi faoliyatini tashkil etish to'g'risidagi 01.06.2023 kungi 176-sonli PQ.
2. Aholiga sifatli ijtimoiy xizmat va ordam ko'rsatish hamda uning samarali nazorat tizimini yo'lga qo'yish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar to'g'risidagi 01.06.2023 kungi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 82-sonli farmoni.
3. Mahalla institutining jamiyatdagi rolini tubdan oshirish va uning aholi muammolarini hal etishda birinchi bo'g'in sifatida ishlashini ta'minlashga qaratilgan chora-tadbirlar to'g'ridagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 21.12.2023 kungi PF-209-sonli farmoni
4. Vaxobov A. Ijtimoiy ish va ijtimoiy ta'minotga kirish. 2018.